

Vrtec Antona Medveda Kamnik
Novi trg 26b
1241 Kamnik
telefon 01 830 33 30
telefaks 01 839 13 27
e-pošta: info@vrtec-kamnik.si
e-naslov: www.vrtec-kamnik.si

Razvoj navezanosti dojenčka in malčka

Navezanost je medsebojno močno naklonjen odnos med dvema osebama. Naklonjen odnos med otrokom in osebo, ki skrbi za otroka (starš), se začne razvijati na podlagi otrokovih prirojnih signalov, s katerimi priključijo osebo v svojo bližino. Pri tem ima tudi druga oseba prirojeno zmožnost odzivanja na otrokove signale. V prvem letu dojenčkove starosti se na podlagi take vzajemne odzivnosti razvija močna čustvena vez s starši, ki jo omogočajo izkušnje v interakciji z njimi.

Razvoj navezanosti poteka v štirih fazah:

FAZA PRED NAVEZANOSTJO (do pribl. 6. tedna)

Označujejo jo različni prirojeni signali: težnja po seganju, nasmehu, vzpostavljanju očesnega stika z drugo osebo in jok, s katerim otrok priključijo drugo osebo in želi, da z njim ostane v tesnem stiku. Če je otrok vznemirjen, se pomiri, osebo gleda in z njo vokalizira.

Čeprav dojenčki dobro razlikujejo med različnimi ljudmi, pa v tem obdobju še niso navezani na določeno osebo in se ne vznemirijo, če so v družbi z neznanimi ljudmi in ljudi, ki skrbijo zanj, ni v bližini.

FAZA OBLIKOVANJA NAVEZANOSTI (do pribl. 8. meseca)

V tej fazi se dojenčki na različne ljudi odzivajo različno. Intenzivneje se odzivajo na osebe, ki so več z njimi: več se jim smeji, vokalizirajo z njimi... V interakciji z njimi se otrok nauči, da s svojim vedenjem nanje vpliva. Tako dojenček razvije pričakovanje, da se osebe na določen način odzivajo na določene signale.

FAZA JASNE NAVEZANOSTI (1,5–2 leti)

Malček izraža separacijsko anksioznost, če referenčne osebe ni v njegovi bližini. Če pa je prisotna, namerno vzdržuje njeno bližino, ji sledi in jo išče s pogledom, hodi za njo ali se je oprijema – uporablja jo kot varno bazo, s katero raziskuje okolje. Njena bližina otroku zagotavlja varnost. Če se malček v okolju počuti ogroženega, se približa referenčnemu odraslemu, pri katerem išče čustveno oporo, tolažbo ali informacijo, s katero si bo pomagal razložiti stresno situacijo. Okrog 9. meseca približno tri četrtine dojenčkov izraža jasne znake navezanosti na eno osebo, pri letu in pol pa vsaj na dve osebi (starša).

FAZA OBLIKOVANJA RECIPROČNEGA ODNOSA (od 1,5 leta dalje)

V tej fazi separacijska anksioznost upade. Hiter razvoj govora malčku omogoča razumevanje razlogov za odsotnost referenčne osebe in sposobnost predvidevanja njene vrnitve.

Na podlagi svojih izkušenj v navedenih fazah razvoja navezanosti otroci oblikujejo trajen čustveni odnos z referenčno osebo, ki jim zagotavlja »varno bazo« ne glede na njeno dejansko prisotnost, saj čustveni odnos z njo ponotranjijo.

Po kakovosti razlikujemo štiri glavne vzorce navezanosti:

- Varno navezani otroci iščejo z osebo, na katero so navezani, telesni in očesni stik, z njo intenzivneje komunicirajo in veliko samostojno raziskujejo. Če se ločijo od referenčne osebe, so prizadeti, jokajo in težko jih je potolažiti. Ko se oseba vrne, se je razveselijo, težijo k njej, se takoj potolažijo in ponovno postanejo dejavni. Ponovni ločitvi od nje se močno upirajo.
- Izogibajoče navezani otroci so podobno dejavni v katerikoli situaciji: ob prisotnosti referenčne osebe, ko so sami ali ko so v družbi z neznano osebo. Ne težijo k vzpostavljanju socialnih stikov z znano osebo niti z neznano osebo. Ko referenčna oseba odide, ne kažejo znakov močnega vznemirjenja. Ob ponovnem snidenju s to osebo ne kažejo posebnih znakov veselja in se pogosto upirajo stiku z njo.
- Ambivalentno (upirajoče) navezani otroci izražajo manj dejavnosti kot varno in izogibajoče navezani v vseh situacijah. Včasih jokajo ali drugače protestirajo, še preden se začasno ločijo od referenčne osebe. Do neznane osebe izražajo previdnost in neugodje, več jokajo, ko ostanejo z njo, in jih nikakor ne more potolažiti. Ko se referenčna oseba vrne, se do nje obnašajo ambivalentno – upirajo se ji, a hkrati iščejo stik z njo. Izogibajo se telesnemu in očesnemu stiku in ne komunicirajo z njo.
- Dezorganizirano navezani otroci izražajo največ ogroženosti, kar se izraža v njihovem nepredvidljivem vedenju z referenčno osebo, če so sami ali v družbi z neznano osebo. Ob ponovnem snidenju se vedejo protislovno in zmedeno – ko že mislimo, da so se potolažili, začnejo nepričakovano jokati, igrajo se in nenadoma v svoji dejavnosti otopijo.

Večina dojenčkov in malčkov je najbolj navezanih na mamo, vendar se sočasno razvija tudi navezanost na očeta, sorojence, stare starše in vzgojitelje, če so otroci v vrtcu. Kakovost navezanosti je odvisna od vedenja referenčne osebe do otroka, manj pa od otrokovega temperamenta.

NAVEZANOST	VEDENJE REFERENČNE OSEBE
varna	odzivna, pozorna, občutljiva, veliko očesnega stika, skrbna in odgovorna do otroka
izogibajoča	odklanja očesni in telesni stik, izraža negativna čustva, neodzivna, neobčutljiva do otroka, uveljavlja moč nad otrokom
ambivalentna	neobčutljiva do otroka, nedosledno se odziva, moteča
dezorganizirana	zanemarja otroka, neodzivna, zlorablja otroka

Vzorci navezanosti v obdobju malčka ostajajo pretežno stabilni razen pri tistih otrocih, ki so v življenju doživljali veliko sprememb ali pa so mame postale manj občutljive za njihove potrebe (dolgotrajen stres, izguba službe, konflikti v družini, ločitev, težaven temperament otroka ...).

Otroci, ki obiskujejo vrtec, se po nekaj mesecih ugodno prilagodijo na vsakodnevno odsotnost staršev, kar izražajo z vključevanjem v socialne dejavnosti z vrstniki in vzgojitelji. To je še posebej pomembno za tiste otroke, ki so na starše ogroženo navezani in se v vrtcu varno navežejo na vzgojiteljico. Ti otroci so v kasnejšem

predšolskem obdobju bolj socialno spretni, imajo višje samospoštovanje in bolj zaupajo vase kot ogroženo navezani malčki, ki niso bili v vrtcu in so ostali doma.

Pripravila:
Štefka Močnik

Povzeto po:

Zupančič, M. (2009). Socialni razvoj dojenčka in malčka. V Marjanović Umek, L., Zupančič, M.: Razvojna psihologija. Založba FF.